

חידות וחידודים לפרשת שמות / משה אוסי 09-8335016 בס"ד

בתי כנסת, בתי ספר, ועדים וחברות
המעוניינים לערוך 'סדר ט"ו בשבט' יכולים
לפנות אליי (משה אוסי – 09-8335016).
בתכנית: חידונים ומשחקים, מנהגים, שירים
וסיפורים. התכנית תותאם לאופי הקבוצה.

1. רש"י א' א' – "ואלה שמות" – לשם מה מנאם הכתוב שוב, לאחר שהזכירם בפרשת ויגש?
2. רש"י א' ז' – מנין שכל אשה בכרס אחד ילדה ששה?
3. רש"י א' ט"ז – "אם בן הוא והמיתן אותו" – מדוע הקפיד דווקא על הבנים?
4. רש"י א' כ, א – "ויעש להם בתים" – ליוכבד נתן ה' – ו----- ולמרים העניק -----.
5. רש"י ב' ה' – "ותשלח את אמתה" – מפרשים 'אמתה' בשני אופנים: א. ----- ב. -----.
6. רש"י ב' י"א – "ויגדל משה" ; לעומת פס' י' – "ויגדל הילד" – מה ההבדל ביניהם?
7. ב' י"ח – "ויטמנהו בחול" – ומכיוון שהחול הגן על משה, היכה אהרן את העפר במכת ה----- (ח' י"ב).
8. ב' כ"א – "ויתן לו את צפורה" – חכמינו הקבילו בין רחל לצפורה: א. שתיהן היו ----- צאן. ב. נישאו לבעלים ש----- מארצם. ג. נקראו בשמות של ----- ד. כל אחת ילדה ----- בנים.
9. מי המנהיג, שהיה ביריחו ונצטווה גם הוא: "של נעלך מעל רגלך"?
10. רש"י ג' י"ב – על איזו טענה של משה עונה הקב"ה: "כי אהיה עמך"?
11. רש"י ג' ט"ז – "פקוד פקדתי אתכם" – 'מסור בידם מ----- ו----- שבלשון זה הם נגאלים'.
12. רש"י ד' ט' – "ולקחת מימי היאור" – מדוע האות והמכה הראשונה קשורים דווקא לנילוס?
13. רש"י ד' י"ד – "ויחר אף ה' במשה" – ולא נזכר העונש, אך איזה עונש עתיד משה לקבל?
14. רש"י ד' כ"ד – "ויבקש המיתו" – מדוע ביקש המלאך להמית את משה?
15. ה' ד' – "לכו לסבלותיכם" – מתרגם אונקלוס 'לפלחנכון' = לעבודתכם. אלו מלים חדרו לעברית ולערבית משורש זה?

למתקדמים:

1. א' א' – "איש וביתו באו" – חז"ל מפרשים 'בית' = אשה; אך הראב"ע מפרש: 'יוצא' -----.
2. א' ה' – "ויהי כל נפש" – הכלי יקר מציין, שקרא לכל הנפשות ----- אחת, לרמוז שהיה שלום ביניהם.
3. א' י"ג – "ויעבדו... בפרך" – השורש 'פרך' פירושו בארמית 'תהפוכות'; מכאן אמרו חז"ל, שהמצרים הטילו עבודת ה----- על הנשים ולהיפך, כדי לשבר גופם ורוחם.
4. א' ט"ו – "ויאמר מלך מצרים למילדות" – הראב"ע: '----- היו על כל המילדות'.
5. ראב"ע ב' ג' – מדוע סיבב ה' שמשה יגדל דווקא בארמון בבית פרעה?
6. ב' י' – מה פירוש השם 'משה' עפ"י ספורנו?
7. רש"י ב' י"ד – ויירא משה – ממה דאג משה?
8. ב' י"ח – "ותבאנה אל רעואל אביהן" – מיהו רעואל עפ"י הראב"ע והרמב"ן?
9. ראב"ע ג' א' – "הר האלהים חורבה" – מדוע נקרא המקום 'חורב'?
10. ג' ג' – הראב"ע מביא את דעתו של יפת, המסביר את מראה הסנה כסמל, שהאויב נמשל ל----- וישראל ל-----, על כן לא יבער.
11. ספורנו ג' כ"ב – "ושאלה אשה" – האם זו שאילה לשם החזרה?
12. ספורנו ד' ב' – מדוע הראה ה' למשה דווקא את האותות של המטה ההופך לנחש והיד המצורעת?
13. ו' א' – "ביד חזקה ישלחם" – הרשב"ם: 'בעל כרחם של ישראל, כדכתיב "ותחזק מצרים.. למהר ----- מן הארץ" ' (י"ב ל"ג).
14. לאלה המפטירים ישעיה כ"ז ו' – מה הן שתי המלים החוזרות הן בתחילת הפרשה והן בתחילת ההפטרה?
15. חידה של ר' יהודה הלוי: "שמונה בְּהִסְרֵךְ מִמֶּמְשָׁה, שְׁמוֹ תִמְצָא בְּאוֹתֵיּוֹת שְׁלֹשָׁה'.

פרשנות – הרמב"ן – ר' משה בן נחמן

יחסו של רמב"ן לרש"י הינו יחס של כבוד: 'פרושי רבנו שלמה עטרת צבי וצפירת תפארה מכותר בנימוסו, במקרא, במשנה ובגמרא, לו משפט הבכורה'. לשכלתנותו של אבן עזרא מתייחס רמב"ן בביקורתיות: 'ועם רבי אברהם בן עזרא תהיה לנו תוכחת מגולה ואהבה מסותרת'. את פרשנותו הפילוסופית של הרמב"ם מבקר הרמב"ן, ואינו חושש להתעמת איתו, ופעמים תוקף אותו הרמב"ן בלשון חריפה ואומר עליו, כי אסור לשמוע לו ולא להאמין לדבריו. בפירושו לתורה שתל הרמב"ן את סודותיו

הרמב"ן, שנולד בגירונה שבצפון ספרד בשנת 1194, היה חכם תלמוד, מגדולי הפוסקים, פרשן מקרא ומנהיג קהילת קטלוניה. לפרנסתו עבד כרופא בחצר מלך ספרד. מלבד זאת היה פייטן ומשורר; הנה מתוך שיר הפתיחה שלו לפירושו לתורה: 'אבל מה אעשה ונפשי חשקה בתורה בלבי כאש אוכלת בוערה, בכליותיי עצורה לצאת בעקבי הראשונים אריות שבחבורה, לכתוב כמה פשטים בכתובים ומדרשים במצוות ואגדה. ערוכה בכל ושמורה'. בפירושו למקרא, מתעמת רמב"ן עם פירושיהם של שני הפרשנים החשובים – רש"י וראב"ע – אותם הוא מצטט.

יסור שבט מיהודה וגו' עד כי יבא שילה", שהוא המשיח. הרי שהנביא אומר כי לעולם יהיה ליהודה כח עד המשיח היוצא ממנו. ואם כן היום שאין לכם לא שבט אחד ולא מחוקק, כבר בא המשיח שהוא מזרעו, ולו הממשלה; רומז המשומד שהמשולח הנוצרי הוא המשיח, והוא כבר בא. והנה תשובתו של הרמב"ן: 'אין כוונת הנביא לומר שלא תהיה ממלכת יהודה בטלה כלל בשום זמן, אלא אמר שלא תסור ותפסיק לגמרי ממנו. והכוונה שכל זמן שתהיה המלוכה לישראל, ליהודה היא ראויה. ואם תתבטל מלכותם מפני חטא, ליהודה תשוב. והראיה לדבריי שכבר היו ימים רבים קודם ישו שבטלה המלכות מיהודה ולא מישראל, וימים רבים בטלה המלכות גם מישראל וגם מיהודה. שהרי בשבעים שנה שגלו לבבל לא היה ליהודה ולא לישראל מלכות כלל. ובבית שני לא מלך ביהודה רק זרובבל ובניו ימים במספר, ועמדו אחרי כן ש"פ (380) שנה. עד החורבן שמלכו הכוהנים מבני חשמונאי ועבדיהם. וכ"ש כשהעם בגלות, שאם אין עם אין מלך'. הרמב"ן הצטיין בוויכוח, והמלך העניק לו 300 דינרים. ואולם נצחונו עורר את איבתם של אנשי הכמורה, ואלה אילצו אותו לצאת לגלות. בגיל שבעים הגיע לא"י, וכאן עשה מאמצים לחדש את חיי הקהילה בארץ. בתקופתו נחשף ושוקם ביהכ"נ שייסד הרמב"ן (ברובע היהודי), ובכניסה חרותה איגרתו של הרמב"ן אל בנו: 'כל דברך יהיו בנחת, וראשך יהיה כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ, ולבך למעלה, ואל תבט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. בכל דברך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת, חשוב בלבך כאלו אתה עומד לפני הקב"ה, ושכינתו עליך. כי כבודו מלא העולם, ודברך יהיו באימה וביראה כעבד העומד לפני רבו, ותתבייש מכל אדם, ואם יקראך איש אל תענו בקול רם, רק בנחת כעומד לפני רבו'. אהבתו לא"י לא ידעה גבול, ובפירושו הוא מרבה לשבח את א"י, ובפרשתנו כותב הרמב"ן על הפס' "ארץ זבת חלב ודבש" (ג' ח'): 'כי שיבת תחלה את הארץ שהיא טובה, לומר שהאוויר טוב ויפה לבני אדם וכל טוב ימצא בה, ושהיא רחבה, שיעמדו בה כל ישראל במרחב. או טעם רחבה שיש בה רחבות, שפלה ועמק ומישור גדולים וקטנים ואין רובה הרים וגאיות. וחזר ושיבח אותה שהיא ארץ מקנה שיש בה מרעה טוב, והמים יפים, ויגדל החלב בבהמות, כי אין הבהמות בריאות וטובות ומרבות החלב רק באוויר טוב ועשב רב ומים טובים'. אין יודעים לבטח היכן הוא נקבר, וי"א שנקבר ליד מערת המכפלה.

הקבליים והסווא אותם בתוך דבריו. סמכותו ההלכתית של רמב"ן תרמה רבות להתפשטות הקבלה. את ספר שמות מכנה הרמב"ן ספר הגלות והגאולה; ועל השאלה מדוע חזר הכתוב והזכיר את שמות השבטים הוא כותב: 'ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם, אף על פי שכבר נכתב זה בעבור, כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז הוחל'. להלן פירושו על הפס': "הָבָה נְתַחֲמָה לוֹ פֶּן יִרְכָּה" (א' י'). הרמב"ן רואה בדברי פרעה אלו את ראשיתה של האנטישמיות בעולם. הוא מציין שלוש סיבות, מדוע לא פעל פרעה ישירות נגד בני"י ולא אסר עליהם מלחמה בחרב, אלא רק התחכם להם: א. כי תהיה בגידה גדולה להכות חנים העם אשר באו בארץ במצות המלך הראשון – זו תהיה בושה להכות עם, שהגיע בהזמנת המלך הקודם, ללא סיבה מוצדקת. ב. 'וגם עם הארץ לא יתנו רשות למלך לעשות חסם כזה, כי עימהם הוא מתייעץ' – גם שליט עריץ כפרעה תלוי באהדת הקהל, ומכיוון שאין נגדם שום תלונה, לא ירימו המצרים יד על ישראל. ג. 'ואף כי בני ישראל עם רב ועצום ויעשו עמם מלחמה גדולה' – פרעה אדם שקול, הוא חושש שבנ"י יקומו על הורגיהם, ועלולה לפרוץ מלחמה קשה. על כן אמר פרעה "הבה נתחכמה לו" – אבל אמר שיעשו דרך חכמה שלא ירגישו ישראל כי באיבה יעשו בהם, ולכך הטיל בהם מס; ואת המס יגבו המצרים בעבודה, ולכן: "וימררו את חייהם". אך גם עבודת פרך לא תגרום להשמדה המונית, לכן עבר לשלב השני: 'ואחרי כן ציווה בסתר למיילדות להרוג הזכרים על האבנים, ואפילו היולדות עצמן לא ידעו בהם'; כלומר שהמיילדות לא ידעו שהמלך עומד מאחורי הצו. ומכיוון שהמיילדות עמדו בפרץ ולא קיימו את הגזרה, עבר לשלב השלישי הקיצוני: "פֶּלֶן הַבֶּן הַיְּלֹדֶת הַיִּזְרָאֵל או ספרים, אלא 'אמר לעם כאשר ימצא כל אחד ילד יהודי ישליך אותו ביאור'. א"כ ההשמדה תוכננה ע"י פרעה, אך הביצוע והאחריות היו של העם, וכאשר הותרה רצועת המלך היו המצרים מחפשים בבתים ונכנסים שם בלילות ומתנכרין ומוציאים הילדים משם, כי על כן נאמר: "ולא יכלה עוד הצפינו" (ב' ג'). ואם יטען היהודי כלפי המצרי 'יצעק אבי הילד אל המלך או אל שר העיר, יאמרו שיביא עדים ויעשה בו נקמה'; ואם יתפרסם שהמלך נתן רשות להרוג יבטל המלך את ההוראה, 'כי הכל התחכמות עליהם שלא ייוודע החמס'. מבין השיטין ניתן להבין, שהרמב"ן מתאר את העלילות וההרג שהיו בימיו; ובימינו אפשר לחוש כאילו מתאר הוא את 'הפתרון הסופי', שתכננו הנאצים ביהודים.

בשנת 1263 יזם יהודי משומד בשם פאבלוס כריסטיאני ויכוח פומבי על אמיתותן של היהדות והנצרות. הרמב"ן תיעד את הויכוח, ואחת הטענות של המשומד היתה: 'הנה הכתוב אומר: "לא

לזיכוי הרבים

עקב דרישה מוגברת לעלון אנחנו מתכננים להרחיב את התפוצה, ובשל כך נשמח לקבל תרומות; המבקשים להתברך בפרנסה, בבריאות ובפרי בטן, או המבקשים להנציח יקיריהם – יואילו לפנות למשה אוסי, רח' אברהם שפירא 4, נתניה –

09-8335016

תזכו למצוות!

תשובות: 1. כדי להגיד שבחם 2. משש המלים: "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד" 3. כי ידע שייולד מושיעם של ישראל 4. כהונה ולוויה, מלכות 5. א. שפחתה ב. ידה 6. אחד לקומה ואחד לגדולה 7. הכינים 8. א. רועות ב. נמלטו ג. בעלי חיים ד. 2 בנים 9. יהושע 10. "מי אנכי כי אלך" 11. מיעקב ומשה 12. כדי להכות ראשונה באלוהיהם - היאור 13. שלא קיבל כהונה 14. כי נתרשל במצוות המילה 15. פולחן ופלה

למתקדמים: 1. חלציו 2. נפש 3. האנשים 4. שרות 5. כדי שילמד מנהיגות, וכדי שבנ"י ייראו ממנו 6. ממלט ומושה אחרים 7. שאם ישנם מלשינים, לא יהיו ראויים להיגאל 8. הסבא 9. כי הוא חרב, יבש 10. לאש, לסנה 11. לא, כמתנה 12. המטה – הפיכה מדומם לחי, צרעת ביד – מחי לדומם 13. לשלחם 14. הבאים... יעקב 15. משה

mosheossi@gmail.com

שם למלחמה: 'מבצע ארדוף אשיג': "אָרדוף אויבֿי נאַשיגס נל' א אַשויב עד פֿלותם" (תה' י"ח ל"ח).